

ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. У статті проаналізовано розвиток туристично-рекреаційної сфери України, особливий акцент зроблено на сучасному стані цієї сфери в Запорізькій області, виокремлено головні тенденції та перспективи сфери для забезпечення подальшого прискорення її розвитку.

Ключові слова: туристично-рекреаційна сфера, лікувальний туризм, розвиток рекреації, підвищення ефективності.

Summary. The article analyzes the development of the tourist and recreational industry of Ukraine and emphasizes the current state of this industry in the Zaporizhzhya region, identifies prospects of the industry to ensure further acceleration of its development.

Key words: tourist-recreational branch, therapeutic tourism, development of recreation, increase of efficiency.

Постановка проблеми. Україна володіє багатьма видами рекреаційних ресурсів, має великі площі курортних територій, вигідне географічне розташування й інші умови, необхідні для функціонування курортів. Проте рекреаційно-туристична сфера в країні розвинена недостатньо, рівень якості послуг рекреації й розміщення рекреантів не відповідає світовим стандартам, матеріально-технічна база застаріла, цінні рекреаційні ресурси використовуються неефективно. Внаслідок цього Україна залишається на узбіччі міжнародних туристичних потоків, а вітчизняні рекреанти та туристи надають перевагу відпочинку й оздоровленню в інших країнах, через що держава та бізнес недоотримують коштів від розвитку туризму і рекреації, а значна частка цих територій перебуває у напівдепресивному стані.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед сучасних науковців аналізу проблем рекреаційно-туристичної сфери України приділили увагу П. В. Гудзь, П. В. Захарченко, І. В. Смак, Г. В. Казачковська, А. П. Костенко та інші.

Метою статті є розкриття суті та структури рекреаційно-туристичної сфери країни з метою виокремлення основних передумов розвитку, визначення проблем та перспектив розвитку рекреаційно-туристичної сфери в Україні та моніторингу цього ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток санаторно-курортної сфери в Україні має тривалу історію, адже люди використовували природні чинники з лікувальною та оздоровчою метою ще з прадавніх часів, а географічні, гео-

логічні та природно-кліматичні умови в Україні сприяли цьому.

Різноманіття складу рекреаційних ресурсів дало можливість розвитку багатьом санаторно-курортним закладам, що спеціалізуються на лікуванні та профілактиці різних хвороб. Особливо це стосується Запорізької області та такої її сфери економіки, як лікувально-оздоровчий туризм, що є одним із найперспективніших видів туризму. Для його розвитку на території Запорізької області наявне морське узбережжя, лікувальні лиманові родовища грязі. Головною рушійною силою розвитку цієї сфери туризму є економічні вигоди, які він надає. Він стимулює розвиток елементів інфраструктури: готелів, ресторанів, підприємств торгівлі тощо, призводить до збільшення доходної частини бюджету за рахунок податків, дає змогу залучити деяку кількість інвестицій. Сприяє більш інтенсивнішому розвитку економіки, утворюючи галузі, що обслуговують індустрію туризму, забезпечує зростання доходів населення та підвищення рівня добробуту нації тощо.

Лікувально-оздоровчими властивостями володіє вся сукупність чинників природного комплексу курортно-рекреаційної місцевості у їхньому взаємозв'язку і взаємодоповненні, що включає як бальнеологічні, так і ландшафтно-кліматичні ресурси і призводить до задоволення туриста від отриманих послуг.

Рекреаційною перлиною Запорізької області є курортна зона міста Бердянськ, яка характеризується не тільки чудовою курортною зоною, що включає в себе Бердянську косу та майже все по-

© І. О. Горбачова, 2018

Бібліографія ДСТУ:

Горбачова І. О. Поточний стан та перспективи розвитку рекреаційно-туристичної сфери Запорізької області / І. О. Горбачова // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. — 2018. — № 4 (44). — С. 24–27.

References (APA):

Horbachova, I. O. (2018). *Potochnyi stan ta perspektyvy rozvytku rekreatsiino-turystychnoi sfery Zaporizkoi oblasti* [Current status and prospects for recreation of the tourist scope of the Zaporozhye region]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 4 (44), 24–27 (in Ukr.).

бережжя міста, а й сусідні населенні пункти Новопетрівка та Азовське, а також наявну розвинену транспортну інфраструктуру, доступність не тільки автотранспорту, а ще й залізничного сполучення. Але, правда, останнім часом, транспортні артерії, як авто- так і залізничного сполучення, потребують капітального ремонту. Також слід відміти в Бердянській курортній зоні наявність закладів культури та відпочинку: Міський палац культури, аквапарк, історичний та художній музеї тощо.

Окрім того, заслуговує на увагу Кирилівський курорт, який об'єднує в собі селище Кирилівку, коси Пересип та Федотова. Це сезонний оздоровчий курорт. Курорт державного значення Бердянськ, місто Приморськ, приморські сели-

ща Приазовського району та селище Кирилівка користуються великою популярністю у відпочивальників як курортні центри.

Великого значення набуває розвиток дитячого оздоровчого туризму. Кількість закладів для відпочинку дітей за період з 2000 р. по 2018 р. збільшилась з 193 до 232, а санаторно-оздоровчих закладів зменшилась в 6 разів — з 67 до 11. Кількість дітей, які перебували в закладах, зменшилась на третину — з 61135 осіб до 40826 осіб (табл. 1). Ця інформація дає можливість зробити висновки про те, що заклади оздоровлення стали меншими і платоспроможний попит на їх послуги зменшився. Це пов'язано зі зменшенням державного замовлення на оздоровлення дітей і зменшення кількості дітей цієї вікової групи.

Таблиця 1

Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку [5]

Рік	Кількість закладів, од.		У них місць, од.		Кількість дітей, які перебували у закладах, осіб	
	усього	у тому числі заклади оздоровлення	усього	у тому числі у закладах оздоровлення	усього	у тому числі у закладах оздоровлення
2000	193	67	18922	18822	61035	51852
2001	160	68	18901	18741	64666	57910
2002	269	72	20407	20087	75727	62096
2003	297	72	20828	20588	76817	64216
2004	361	75	22292	21760	77782	64227
2005	378	64	18689	18002	80295	58322
2006	366	61	19012	17937	75748	55846
2007	350	58	18206	17456	75863	53702
2008	373	57	17933	16892	72119	53804
2009	356	55	16523	16473	60121	40120
2010	328	39	15477	12727	52672	32537
2011	321	17	13868	5284	46029	12337
2012	331	7	14418	2200	49128	6358
2013	374	8	14398	2670	51124	7280
2014	294	40	13457	12789	45899	32403
2015	264	21	11939	6906	35592	12541
2016	270	16	11703	5201	42355	14290
2017	265	14	11078	4280	44574	12966
2018	232	11	9884	3685	40826	12080

Протягом 2000–2017 років в області спостерігається зниження більшості основних показників туристичної галузі. Кількість туристів, які скористалися послугами суб'єктів туристичної діяльності протягом зазначеного періоду, знизилась вдвічі: з 90907 осіб у 2000 році до 47675 осіб у 2017 році, також скоротився (взагалі його не стало) потік іноземних туристів до області: з 23367 осіб у 2000 році до 26 осіб у 2017 році (табл. 2). Спостерігається також тенденція збільшення туристів, які відвідували закордон — з 7184 осіб в 2000 році до 32487 осіб в 2017 році, це пов'язано з полегшенням візового режиму та використанням громадянами України туризму як можливості працевлаштуван-

ня закордоном. Зменшення внутрішнього туризму в чотири рази також відбулося за рахунок зменшення платоспроможного попиту та державного (профспілкового) замовлення на оздоровлення.

Туристичний потік та перелік туристичних послуг у Запорізькій області розподілений нерівномірно. Так, у м. Запоріжжі кількість екскурсантів складає 73 % від загальної кількості по області, кількість обслугованих туристів — 86 %, кількість туроднів — 82 %, обсяг наданих туристичних послуг — 79 %, надходження до бюджету — 94 %.

Крім м. Запоріжжя, лідерами за показниками роботи суб'єктів туристичної діяльності є приморські агломерації.

Туристичні потоки, осіб [5]

Роки	Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, — усього	Із загальної кількості туристів		
		іноземні туристи	туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон	внутрішні туристи
2000	90907	23367	7184	60356
2001	93396	19148	7868	66380
2002	107517	26643	10717	70157
2003	190959	29658	13741	147560
2004	86153	16444	13883	55826
2005	100271	13989	17977	68305
2006	99744	15540	22295	61909
2007	114679	17661	28682	68336
2008	120151	20029	30022	70100
2009	91425	16606	22063	52756
2010	88821	17656	24938	46227
2011	60055	1541	23882	34632
2012	35428	760	25023	9645
2013	54415	778	31107	22530
2014	39010	112	22320	16578
2015	30922	31	17197	13694
2016	40376	114	23571	16691
2017	47675	26	32487	15162

Перспективним видом туризму на території регіону є сільський туризм. Для цього є в наявності близькість історичних пам'яток та природно-рекреаційних районів.

У рекреаційно-туристичній інфраструктурі одне з ключових місць належить транспортній системі. Питання охоплює проблему транзитних перевезень, організацію залізничного сполучення, розвиток автомагістралей, повітряного, морського, річкового транспорту.

Запорізька область має розвинену транспортну систему, до якої входить мережа автомобільних та залізничних шляхів, вокзали та станції, річне та морське сполучення. Працює Запорізький аеропорт, є можливість також запустити посадкові смуги в Бердянську та Мелітополі.

Великого значення набуває в розрізі розвитку курортно-рекреаційної сфери в Запорізькій області стан екології Азовського моря. Моніторингом стану води Азовського моря займаються пункти спостереження, що знаходяться в акваторії Бердянської затоки в районах випусків зливової каналізації м. Бердянськ, Бердянського торговельного порту та в районі випуску глибоководного колектору очисних споруд каналізації міста Бердянськ.

На стан Азовського моря суттєво впливає надходження неочищених зливових, талих та дренажних вод із забудованої території м. Бердянськ шістьма випусками зливової каналізації в акваторію Бердянської затоки.

На погіршення екології впливає ситуація, яка склалася в Кирилівці Якимівського району. Исто-

рично склалася ситуація, що ця територія розвивалася без централізованого водопостачання та водовідведення. У закладах оздоровлення неочищені стічні води накопичуються, а потім транспортуються на полігон рідких побутових відходів, що знаходиться в захисній зоні Молочного лиману. Таке розташування полігону веде до збільшення ризику забруднення ґрунтових вод та Азовського моря.

Загалом це стримує соціально-культурний розвиток цієї території та веде до зменшення інвестиційної привабливості регіону.

Для того, щоб змінити ситуацію, що склалася зараз в туристично-рекреаційній сфері потрібні зміни, ініційовані державою, для стимулювання підприємницької діяльності, підвищені норми амортизації — для скорішого формування матеріально-технічного забезпечення оздоровчих закладів, присвоєння класності (зірковості) оздоровчим закладам для забезпечення високих стандартів якості лікування й оздоровлення.

Усе це можливо за умов прямих фінансових вливаннях, чітко прописаних варіантів механізмів кредитування туристично-рекреаційної сфери, підтримки на державному рівні інформаційного та рекламного характеру, забезпечення заходів екологічної охорони, прийняття та впровадження державної програми щодо інвестиційно-інноваційного розвитку туристично-рекреаційної галузі.

Висновки. Отже, підсумовуючи наведене, можна зробити такі висновки. Запорізька область має всі передумови, щоб ефективно використовувати місцевий рекреаційний потенціал. Але при аналізі сучасного стану туристично-ре-

креаційної сфери ми бачимо зниження, падіння обсягів прийняття туристів в рази. Причини цього не тільки в зниженні платоспроможного попиту, зниженні державного замовлення на оздоровлення, але й зниженні ефективності економіки України та наявності інших проблем. Ці проблеми не тільки приватного характеру, оскільки до сих пір затверджених національних стандартів усіх видів туристичних та рекреаційних послуг веде до росту розчарування туристів, які скористалися неякісним туристично-рекреаційним продуктом.

Література

1. Гудзь П. В. Економічні проблеми розвитку курортно-рекреаційних територій. — Донецьк : Юго-Восток, 2001. — 270 с.
2. Смал І. В. Основи географії рекреації та туризму: навч. посіб. / І. В. Смал. — Ніжин : НДПУ, 2004. — 105 с.
3. Прогнозування соціально-економічних процесів : навч. посіб. / П. В. Захарченко, О. І. Черняк та інші. — Харків : ННЕУ ім. Кузнеця, 2016. — 656 с.
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Головне управління статистики в Запорізькій області [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua>.

References

1. Gudz, P. V. (2001) *Ekonomichni problemy rozvytku kurortno-rekreatsiinykh terytorii* [Economic problems of resort and recreational territories development]. Donetsk, Yugo-Vostok Publ. (in Ukr.).
2. Smal, I. B. (2004). *Osnovy heohrafii rekreatsii ta turyzmu* [Basics of recreation and tourism geography]. Nizhyn, NDPU Publ. (in Ukr.).
3. Zakharchenko, P. V., Chernyak, O. I. & oth. (2016). *Prohnozuvannia sotsialno-ekonomichnykh protsesiv* [Forecasting of social and economic processes]. Kharkiv, NNEU im. Kuznetsia Publ. (in Ukr.).
4. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Main Department of Statistics in the Zaporozhye region. Retrieved from <http://www.zp.ukrstat.gov.ua>.